

Uniek tuinvogelonderzoek

Vogels kijken doe je met je oren. Dat geldt niet voor Fernand Jager. Zijn oren waren al nooit zijn beste vrienden, maar de laatste jaren gaat het nog resterende gehoor rap achteruit. Al vele jaren redigeert hij de gegevens van het tuinvogelonderzoek, hij analyseert de veranderingen die er plaatsvinden en probeert er een antwoord op te vinden. Nu is hij bezig met zijn laatste klus: het verwerken van de tuinvogeltellingen van 2008.

Carla van Lingen

Laatbloeier

Jager: "Ik ben een late vogel. Mijn passie voor vogels begon toen ik bijna gepensioneerd was. Er was altijd wel een latente belangstelling aanwezig. Per slot van rekening studeerde ik biologie, zij het dat ik de chemische en fysiologische kant uit ben gegaan. Ik genoot van mijn dagelijkse fietstochten naar mijn werk in Weesp die door een mooi vogelrijk gebied voerden. Een vogelminnende collega gaf me het laatste zetje. Hij zorgde er voor dat mijn enthousiasme voor vogels zodanig werd geprikkeld dat ik uiteindelijk lid werd van de Vogelwerkgroep."

Op excursie gaat Fernand niet meer. De leeftijd gaat tellen en dan wordt het fysiek wat moeilijker. Tachtig jaar geleden werd hij geboren, zo vertrouwt hij me toe. Zijn lievelingsvogel? De Groene Specht. "Spechten vind ik geweldig. Neem die Groene met zijn prachtige bijna tropische kleuren. En ik kan hem horen," grinnikt Jager.

Rietzanger

foto: Roelof Molenaar

"Met Rietzangers heb ik het moeilijker; die lijken allemaal op elkaar. Ze zingen misschien wel mooi, maar dat is aan mij niet besteed en dan mis je toch een heleboel. Ik kon al slecht horen toen ik met vogelen begon, maar dat is later erger

geworden. Kijken naar vogels doe ik echt alleen met mijn ogen. Ik heb nog geprobeerd de cursus Vogelherkenning te volgen, maar na een paar keer heb ik het opgegeven, want dat had geen zin. Het geluid van de Roodborst hoor ik niet meer. Ekster, Zanglijster, Merel en Gaai vallen nog net binnen mijn bereik. Ik vind het wel jammer, maar als je iets niet hoort mis je het ook niet. Het gezang van een Roodborst of Zwartkop kan ik niet meer oproepen."

Grafieken maken geen geluid

Zijn slechte gehoor verhinderde Fernand Jager niet om actief bezig te zijn bij de Vogelwerkgroep. Hij is een man van grafieken en tabellen dus al snel werkte hij samen met Dick Jonkers bij de verwerking van de gegevens van de tuinvogeltellingen. "Tabellen en grafieken bekijken, conclusies trekken, daar ben ik goed in want dat was vroeger gewoon mijn werk. Je krijgt een heleboel getallen en die moet je verwerken. Er komt een beetje wiskunde bij kijken. Dick is in 1992 met het tuinvogelonderzoek begonnen. Vier jaar later heb ik mijn eerste verslag gemaakt en in 2005 nam ik het over."

Vogels tellen

Aan het tuinvogelonderzoek doen 34 leden van de Vogelwerkgroep mee (inclusief Fernand Jager die gemiddeld tussen de 6 en de 15 soorten scoort). Er haken soms tuinvogeltellers af en er komen nieuwe bij. Alle deelnemers krijgen voor elk kwartaal een formulier waarop wekelijks van elke vogelsoort het hoogst waargenomen aantal moet worden genoteerd. De gegevens worden per seizoen verwerkt en komen uiteindelijk in een jaarverslag terecht. De eerste bladzijden van het verslag geven een beeld van het percentage tuinen waarin bepaalde vogelsoorten voorkomen vanaf 1992 tot en met 2008 (2009 is in de productie). De Winterkoning bijvoorbeeld kwam in de lente van 1992 in 5% van de tuinen voor. In 2008 was hij (ook in de lente) in 46% van de tuinen

gesignaleerd. De Boomkruiper steeg in dezelfde periode van 0% naar 16%. De laatste bladzijden laten zien welke vogels er in een week zijn gespot in de deelnemende tuinen. De Winterkoning is in de winter (week 12) in 16 tuinen gezien, in week 22 komt hij slechts in 7 tuinen voor.

Jager: "We hebben geleerd om het aantal soorten per week bij te houden. Dat zegt iets over de vogelrijkdom in de tuinen. Uit de tellingen blijkt dat in de loop van de jaren de tuinen die meedoen vogelrijker worden. Ik denk dat het komt, omdat mensen met een kleine tuin sneller afhaken. Die zeggen, ach er is bij mij niets te zien. Mensen met een mooie grote tuin doen dat niet zo gauw. Jager is gefascineerd door getallen.

Huismussen

foto: G. v.d. Poel

"Mussen nemen bijvoorbeeld in de tabellen een hele eigen plaats in. Het blijkt dat alle soorten meegroeien met de vogelrijkdom in de tuinen, behalve de Huismussen. In hele vogelrijke tuinen komen ze praktisch niet voor. Hoe kan dat? Ik vroeg me ook af waarom ik tijdens het broedseizoen een toename zag van de Huismus en ze na het broedseizoen ineens waren verdwenen. De verklaring hiervoor was eenvoudig: als ze jongen hebben zwermen ze uit om voedsel te zoeken. Dan worden ze ook gezien in tuinen waar ze niet broeden. Als het broedseizoen achter de rug is verdwijnen ze daar weer uit. Ook hebben we gekeken of het aantal Sperwers in de tuinen toe is genomen.

Er was een theorie dat Sperwers het moeilijk hebben, omdat ze door de Havik naar de tuinen verdreven worden, maar daar heb ik geen bewijs voor gevonden. Bovendien hebben wij slechts rond de dertig deelnemers.

In Engeland kun je door het grote aantal deelnemers makkelijker conclusies trekken."

Tuinvogelonderzoek uniek

Het tuinvogelonderzoek van de Vogelwerkgroep Het Gooi e.o. is uniek omdat er jaarrond dagelijks vogels worden geteld. In Engeland vindt hetzelfde onderzoek plaats op landelijke schaal met zo'n 16.000 deelnemers. Hier moet iedereen die meedoet 12 pond betalen. Zo'n bedrag is volgens Fernand Jager een stok achter de deur. "Iedereen die betaalt denkt: nu moet ik het ook nauwkeurig bijhouden. Hier maak je mee dat iemand zich aanmeldt en na korte tijd weer afmeldt. Voor een kleine club als de onze, waar mensen contributie betalen, is dit Engelse voorbeeld geen optie. Maar stel dat SOVON deze continue telling landelijk zou oppakken dan zou ik een kleine bijdrage geen slecht idee vinden." Aan de deelnemende tuinen worden geen eisen gesteld. De afmeting van de tuin is niet van belang. Jager: "Ik heb er altijd voor gepleit om ook kleine tuinen te laten meedoen, want daar zie je de dynamiek van de zomer en de winter veel beter. In grote oude tuinen zijn vogels als Roodborst en Vink het hele jaar aanwezig, omdat ze er ook broeden. In kleine tuinen zijn veel soorten alleen wintergasten."

Vink

Bron: internet

Fernand Jager is nu bezig met zijn laatste verslag. Zijn opvolger is geregeld; Egbert Leijdekker neemt het over. En dan, als het verslag van 2009 klaar is?

"Er zijn nog zoveel zaken die ik zou willen doen. Hier in de buurt is een aantal kleine plasjes waar microscopisch kleine wieren in leven. Die zou ik wel eens onder de microscoop willen leggen."